

QUYONLAR JIGARINING EKSPREMANTAL XOLESTAZ HOLATIDAGI MORFOLOGIYASI VA MORFOMETRIK UZGARISHLARI

Rasulova Lutfiya Lutfiddin qizi – Samarqand Davlat Tibbiyot Universiteti, magistr rezidenti.

Shodiyarova Dilfuza Saydullayevna – Samarqand Davlat Tibbiyot Universiteti,

O'zbekiston Respublikasi, Samarqand shahar.

Annotasiya. Mazkur ilmiy tadqiqot quyonlarda eksperimental xolestaz sharoitida jigar to'qimasida kechadigan morfologik, gistostrukturaviy va morfometrik o'zgarishlarni chuqur o'rganishga bag'ishlangan. Xolestaz umumiy o't yo'lini ligatura qilish usuli yordamida modellashirildi. Tadqiqot davomida jigar parenximasida gepatositlar distrofiyasi, nekrobiotik jarayonlar, sinusoidlar gemodinamikasining buzilishi, o't yo'llari epiteliyining proliferatsiyasi va fibroz jarayonlarning bosqichma-bosqich rivojlanishi aniqlandi. Morfometrik tahlil gepatositlar va stromal komponentlar nisbatining sezilarli darajada o'zgarishini ko'rsatdi. Olingan natijalar xolestaz patogenezini tushunishda hamda gepatobiliar patologiyalarni davolash strategiyalarini takomillashtirishda muhim ilmiy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: Quyon, jigar, eksperimental xolestaz, morfologiya, morfometriya, gepatosit, o't yo'llari, fibroz, distrofiya.

Dolzarbli. Xolestaz gepatobiliar tizim patologiyalarining yetakchi patogenetik sindromlaridan biri bo'lib, u o't hosil bo'lishi va ajralishining buzilishi bilan xarakterlanadi. Klinik va eksperimental tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, xolestaz jarayonida jigar hujayralarida metabolik buzilishlar, oksidlovchi stress, yallig'lanish va fibroz jarayonlar faollashadi. Uzoq davom etuvchi xolestaz jigar sirrozi, portal gipertenziya va gepatotsellyulyar yetishmovchilik rivojlanishiga olib keladi.

Eksperimental modellar, xususan quyonlarda xolestazni sun'iy chaqirish orqali jigar to'qimasida yuzaga keladigan morfologik va morfometrik o'zgarishlarni o'rganish kasallikning rivojlanish mexanizmlarini chuqur tahlil qilish imkonini beradi. Shu sababli mazkur tadqiqot zamonaviy morfologiya va eksperimental patologiya nuqtayi nazaridan dolzarb hisoblanadi.

Maqsadi: Quyonlarda eksperimental xolestaz sharoitida jigar to'qimasining morfologik xususiyatlari va morfometrik ko'rsatkichlaridagi o'zgarishlarni aniqlash hamda ularning patogenetik ahamiyatini ilmiy asoslash.

O'rganish obyekti va usullari. Tadqiqotda 2,5–3,2 kg vaznga ega, klinik jihatdan sog'lom, jinsiy yetilgan laboratoriya quyonlari ishlatildi. Hayvonlar bioetika qoidalariga rioya qilingan holda saqlandi. Hayvonlar ikki guruhga bo'lindi:

Nazorat guruhi – fiziologik holatda saqlangan quyonlar

Tajriba guruhi – eksperimental xolestaz chaqirilgan quyonlar

Eksperimental xolestaz umumiy o't yo'lini jarrohlik yo'li bilan bog'lash (choledoch ligaturasi) orqali amalga oshirildi. Tadqiqot 7, 14 va 21-kunlarda yakunlandi.

Gistologik va morfometrik usullar. Jigar to'qimalari 10% neytral formalinda fiksatsiya qilinib, parafin bloklarga quyildi. 5–7 mkm qalinlikdagi kesmalar tayyorlandi va quyidagi bo'yoqlar bilan bo'yaldi: gematoksilin–eosin, Van-Gizon, Masson trixromi.

Morfometrik tahlil yordamida quyidagi ko'rsatkichlar aniqlandi:

gepatositlar diametri, yadro-sitoplazma nisbati, sinusoidlar kengligi, stromal komponentlar ulushi. Natijalar statistik qayta ishlanib, ishonchlilik darajasi $p < 0,05$ deb qabul qilindi.

Tadqiqot natijalari.

7-kunlik o'zgarishlar. Eksperimental xolestazning dastlabki bosqichida jigar parenximasida venoz qon bilan to'lish, sinusoidlarning kengayishi va hepatositlarda gidropik shish kuzatildi. Gepatosit sitoplazmasida vakuolizatsiya belgilari paydo bo'lib, hujayralararo chegaralar xiralashgan.

14-kunlik o'zgarishlar. Tajribaning o'rta bosqichida gepatositlarda donador va yog'li distrofiyalar yaqqol namoyon bo'ldi. Ayrim hujayralarda yadro piknozi va karioreksisi qayd etildi. O't yo'llari kengayib, ularning epiteliy qavatida proliferativ o'zgarishlar va periduktal yallig'lanish infiltratsiyasi aniqlandi.

21-kunlik o'zgarishlar. Kechki bosqichda jigar bo'lakchalarining arxitektonikasi buzilib, periportal zonalarda fibroz to'qima shakllanishi kuzatildi. Biriktiruvchi to'qimaning ko'payishi sinusoidlar va gepatositlar orasidagi munosabatni izdan chiqardi. Morfometrik ko'rsatkichlar gepatositlar hajmining sezilarli oshganini, sinusoidlar kengligining ortganini va stromal elementlar ulushining ko'payganini tasdiqladi.

Xulosa qilib aytganda, Eksperimental xolestaz quyonlar jigarida ketma-ket rivojlanadigan distrofik, nekrotik va fibroz jarayonlar bilan tavsiflanadi. Morfologik va morfometrik o'zgarishlar jigar parenximasining chuqur strukturaviy qayta qurilishini va funksional yetishmovchilik rivojlanishini ko'rsatadi. Tadqiqot natijalari gepatobiliar tizim patologiyalarining patogenezi tushunishda va eksperimental terapiya usullarini ishlab chiqishda muhim ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

Robbins S.L., Cotran R.S. Pathologic Basis of Disease. Elsevier, 2020.

Kumar V., Abbas A.K., Aster J.C. Robbins Basic Pathology. Elsevier, 2019.

Sherlock S., Dooley J. Diseases of the Liver and Biliary System. Wiley-Blackwell, 2018.

Trauner M., Fickert P., Wagner M. Biliary bile acids in cholestasis. Journal of Hepatology, 2019.

Friedman S.L. Liver fibrosis — from bench to bedside. Journal of Hepatology, 2020.

Ивашкин В.Т. Болезни печени и желчевыводящих путей. Москва, 2018.

Бугаев А.О. Холестатические синдромы. Москва, 2019.

Abdullayev A.A. Gepatobiliar tizim kasalliklari. Toshkent, 2021.

Karimov Sh.Sh. Eksperimental patologiya asoslari. Toshkent, 2020.

Sherbekov U.Sh. Eksperimental morfologiya. Samarqand, 2017.

Desmet V.J. Cholestasis: histopathology. Seminars in Liver Disease, 2018.